Vluchten zolang het nog kan

deel 2

Zodra een organisatie te maken krijgt met een 'active shooter', een persoon die met een vuur- of steekwapen het gebouw binnenloopt en slachtoffers maakt, zijn er twee belangrijke punten: alarmeren en vluchten. Voor de medewerkers zal duidelijk moeten zijn, zonder dat de active shooter dat zelf in de gaten heeft, dat er een dreiging is. Ook zullen zij moeten weten waar de active shooter zich bevindt. Er is maar één opdracht en dat is vluchten. En in tegenstelling tot een ontruiming worden documenten niet eerst opgeborgen en hoeven kastdeuren en ramen niet gesloten te worden.

Er bestaan veel misverstanden over de term 'active shooter'. De vraag is dan vaak wat er met het woord precies wordt bedoeld. Om niet te verzanden in een academische discussie, met als doel het komen tot een sluitende definitie, is in dit artikel een 'active shooter' niet alleen een persoon met een vuurwapen. Het belangrijkste is dat een active shooter een persoon is die het op anderen gemunt heeft en die in het bezit is van een steek- of slagwapen. Daarbij moet de mindset zijn dat de active shooter gevaarlijk is en dat hij of zij slachtoffers wil maken. Zeker als de active shooter overgaat tot handelen maakt het daarbij niet meer uit of hij dat uit terroristisch oogpunt doet, of dat er sprake is van frustratie of wraakgevoelens tegen de organisatie. Het belangrijkste is dat als de dreiging manifest wordt medewerkers moeten weten dat na het alarmeren 'vluchten' het belangrijkste is. Immers, na de eerste daad valt er volgens de statistieken iedere dertig seconden een nieuw slachtoffer.

Harde conclusie Als de organisatie met een active shooter te maken krijgt heeft de beveiliging al verloren. De beveiliging, die als belangrijkste doelstelling het voorkomen van incidenten heeft, heeft gefaald. De vraag is alleen, en daar is de implementatie van een door het (top)management gedragen active shooter-programma voor nodig, hoe erg de organisatie gaat verliezen. Gezien het feit dat de dreiging van de active shooter bij het (top)management bekend kan en bekend moet zijn, is de harde conclusie dat als er geen active shooter-programma is geïmplementeerd binnen de organisatie schijnbaar de keuze is gemaakt dat er veel extra slachtoffers mogen vallen. Geld is schijnbaar belangrijker dan mensen. De komende jaren zullen er nog veel juridische procedures komen vanuit het 'duty of care' beginsel. Wat kun je als organisatie ter verdediging opvoeren als er binnen het bedrijf geen active shooter-programma is geïmplementeerd en de 'gekende dreiging' manifest wordt? Het antwoord 'laag risico' zal dan niet meer afdoende zijn gezien de vooraf bekende 'hoge impact'.

Als de organisatie met een active shooter te maken krijgt, heeft zij al verloren. De vraag is dan alleen nog hoe erg de organisatie gaat verliezen.

Acceptatie Voor het ontwerpen en implementeren van een active shooter programma is awareness bij zowel het (top)management alsook de medewerkers noodzakelijk. De security manager moet de boodschap uitdragen dat de kans dat de dreiging manifest wordt weliswaar klein is, net zoals de gemiddelde BHV'er binnen de organisatie waarschijnlijk nooit hoeft te reanimeren, maar dat het noodzakelijk is om voorbereid te zijn. De impact van een incident met een active shooter is immers enorm, net zoals bij iemand met een hartstilstand. Niet snel of niet juist handelen kan de dood tot gevolg hebben. Juist omdat mensen de belangrijkste *asset* van de organisatie zijn, is de voorbereiding op een dergelijk incident essentieel. Het is aan de security manager om het (top)management en de medewerkers van de organisatie, natuurlijk met de nodige tact en met in achtneming van de organisatiecultuur, voor te lichten over de dreiging die van een active shooter uitgaat. Er zijn voorbeelden genoeg. Waar het om gaat is deze in de juiste context te plaatsen. Bij het voorlichten van zowel (top)management alsook de medewerkers is persoonlijk contact, om ook de juiste nuances te kunnen aanbrengen, essentieel. Vaak is te zien dat voor de introductie van een active shooter-programma wordt gekozen voor de vorm van een workshop. Medewerkers moeten immers niet bang worden gemaakt, maar wel bewust van de dreiging. Het (top)management zal dan ook duidelijk moeten maken dat zij het belangrijk vindt om te investeren in een active shooter-programma. Niet omdat de kans hoog is dat de organisatie met deze vorm van geweld te maken krijgt, maar wel omdat de organisatie de veiligheid van de personeelsleden belangrijk vindt.

Melding En dan komt het moment dat de active shooter, een persoon met een vuur- of steekwapen, de organisatie binnenloopt en slachtoffers maakt. Op dat moment zijn er twee belangrijke punten: alarmeren en vluchten. Voor de medewerkers zal duidelijk moeten zijn, zonder dat de active shooter dat zelf in de gaten heeft, dat er een dreiging is. Ook zullen de medewerkers moeten weten waar de active shooter zich bevindt. Daar is immers de vluchtweg afgesloten. Voorbeelden van reeds geïmplementeerde active shooter-programma's laten zien dat organisaties het alarmeren, vaak

via omroepinstallaties door beveiligingsmedewerkers, creatief vormgeven. Bij voorbeelden uit de Verenigde Staten is voor iedereen duidelijk dat bij een oproep waarbij een vooraf bepaalde code wordt gebruikt, bijvoorbeeld 'meneer Jansen', er een active shooter in de organisatie rondloopt. Door vervolgens te melden dat er een 'bezoeker is' (hoofdentree), 'koerier' (expeditie), 'leverancier' (personeelsingang) kan aan iedereen duidelijk worden gemaakt waar de active shooter zich bevindt. Afhankelijk van de specifieke context van de organisatie, en de weg die de actieve shooter in het bedrijf kan afleggen, kunnen locaties waar medewerkers niet heen moeten vluchten worden aangegeven. Het spreekt vervolgens voor zich dat er voor woorden en termen gekozen moet worden die bij de context van de organisatie aansluiten. Maar wat nu als de active shooter een (ex)medewerker van het bedrijf is en de codes kent? In dat geval is vluchten nog belangrijker. Helaas laten de statistieken zien dat active shooters vaak (ex)medewerkers of familieleden van medewerkers zijn. Dit is ook iets om rekening mee te houden.

Handelen Nu hoort de medewerker: 'er is een bezoeker voor meneer Jansen'. De mindset moet dan zijn vluchten, liefst zo snel en zo ver mogelijk bij de hoofdentree weg. Alleen de medewerker die zich realiseert dat niet vluchten kan betekenen dat hij of zij ernstig gewond kan raken, of wellicht gedood wordt, zal dan gaan handelen zoals gewenst. In tegenstelling tot wat wij bij een ontruiming leren worden documenten niet eerst opgeborgen. Ook kastdeuren en ramen hoeven niet gesloten te worden. Er is maar een opdracht en dat is vluchten. Daarbij is het belangrijk dat medewerkers zich realiseren dat zij, in tegenstelling tot een ontruiming in het kader van bedrijfshulpverlening, op een dergelijk moment verantwoordelijk zijn voor hun eigen veiligheid. Het is aardig om collega's die aarzelen over te halen om ook te vluchten, maar het kan ten koste gaan van de eigen veiligheid.

Duivels dilemma De doelstelling die aan de implementatie van een active shooter-programma ten grondslag ligt is dat personeelsleden zich zo snel mogelijk zelf in veiligheid brengen. Het klinkt wellicht niet aardig, maar als collega's twijfelen over of zij zich nu wel of niet in veiligheid moeten brengen, gaat de eigen veiligheid bij een alarmering voor. Dat betekent vluchten waarbij de collega wordt achtergelaten. Het gevolg van niet tijdig vluchten is, voor de collega's die te lang getwijfeld hebben, daarna verstoppen of vechten. Beide geen opties waarvoor gekozen moet worden als het niet hoeft. Helaas wel opties die in beeld komen als vluchten niet mogelijk is, al is het maar omdat de vluchtwegen zijn afgesloten. Bij de implementatie van het active shooter-programma zal specifiek nagedacht moeten worden over hoe omgegaan moet worden met medewerkers die niet zelfredzaam zijn. Deze medewerkers kunnen mogelijk zelf niet snel genoeg vluchten en van anderen mag niet verwacht worden dat zij deze niet zelfredzame personen altijd helpen. De consequentie van zelf niet tijdig vluchten kan immers extreem hoog zijn. Een duivels dilemma.

Wat belangrijk is, ook om ervoor te zorgen dat medewerkers de juiste mindset krijgen en behouden, is het (half)jaarlijks oefenen van een 'ontruiming' in het kader van het geïmplementeerde active shooter-programma.

Training Daar waar sprake is van succesvolle active shooter-programma's is vaak de relatie gelegd met oefeningen in het kader van bedrijfshulpverlening. Uiteindelijk is het afhankelijk van de organisatie welke vorm van trainen en oefenen realiseerbaar is. Een jaarlijkse briefing, om het onderwerp weer onder de aandacht van medewerkers te brengen en om stil te staan bij procedures, is natuurlijk beter dan niets. Waar het om gaat is dat de security manager het gesprek over dit onderwerp met het (top)management en de medewerkers aangaat. Dat is soms al lastig genoeg gezien de Nederlandse mentaliteit. De eerste reactie is vaak 'dat gebeurt misschien bij de buren, maar niet bij ons'. Helaas is de consequentie van het niet voorbereid zijn, gewonden en misschien doden, te ernstig om het onderwerp van de active shooter niet te blijven adresseren binnen de organisatie.

■ Berndt Rif MSc MBA MSec
Berndt.Rif@beveiliging.nl
Johan de Paauw, CSP MSec
J.A.de.Paauw@dnb.nl

In het volgende artikel van deze serie wordt in september stilgestaan bij het onderwerp Verstoppen als vluchten niet kan. In december wordt in het laatste artikel ingegaan op het onderwerp Vechten als laatste optie.